

HANNA KOPCZYŃSKA-KŁOS

FUNDACJA KULTURY I DZIEDZICTWA ORMIAN POLSKICH
WARSZAWA

TEMATYKA ORMIAŃSKA NA KONFERENCJACH NAUKOWYCH W POLSCE W 2024 ROKU

Abstrakt: W 2024 roku w Polsce odbyło się kilka konferencji w całości lub w części poświęconych tematyce ormiańskiej. Były to dwie konferencje zorganizowane w Warszawie dotyczące ludobójstwa Ormian – pierwsza na Uniwersytecie Warszawskim (uczestnicy: Edita Gzoyan, Nune Gevorgyan, Agnieszka Bieńczyk-Missala, Harutyun Marutyan, Dominika Maria Macios), druga w Domu Wschodnim Fundacji Ośrodka KARTA (Lech Nijakowski, Karine Arutyunova, Inga Nosikova). Kolejne cztery konferencje dotyczyły zagadnień archiwistyki, muzealnictwa i dokumentacji historycznej, a wątek ormiański został na nich zaprezentowany w odniesieniu do zbiorów nieistniejącego już Archidiecezjalnego Muzeum Ormiańskiego we Lwowie oraz Fundacji Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich w Warszawie: „Archiwa kościołów i związków wyznaniowych w Polsce od roku 1918 do dnia dzisiejszego” w Archiwum Akt Nowych i Instytucie Historii PAN w Warszawie (Hanna Kopczyńska-Kłos); „Archiwa rodzinne i społeczne” w Lublinie, w ramach VI Krajowego Sympozjum Archiwalnego, organizatorzy: Stowarzyszenie Archiwistów Polskich i Archiwum Państwowe w Lublinie (Monika Agopsowicz, Hanna Kopczyńska-Kłos); „Polskie muzealnictwo w okresie międzywojennym” w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich we Wrocławiu (Tomasz Krzyżowski) oraz „Ogólnopolska Konferencja Naukowa poświęcona Zachowaniu Dziedzictwa Historycznego i Kulturalnego Kościoła” w Tarnowie (Ewa Soszko-Dziwiśińska, Małgorzata Podkańska). Wyłącznie ormiańską treść miały dwie konferencje: „Axentowicz. W 165. rocznicę urodzin artysty” w Symbarku, w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa, organizatorzy: Muzeum Dwory Karwacjanów i Gładyszów w Gorlicach, Fundacja na rzecz Wspierania Studiów Armenistycznych im. Mesropa Masztoca (Adrianna Napiórkowska-Bek, Urszula Kozakowska-Zaucha, Krzysztof Stopka, Andrzej A. Zięba), oraz „Ormianie w kulturze Rzeczypospolitej polsko-litewskiej: status

i dziedzictwo”, panel w ramach II Kongresu Badaczy Historii Polski, Litwy, Ukrainy i Białorusi w Warszawie, organizator: Ośrodek Studiów Wschodnich Uniwersytetu Warszawskiego (Krzysztof Stopka, Andrzej A. Zięba, Dzianis Lisejczykau, Maksym Potapenko).

Słowa kluczowe: armenologia polska, konferencje naukowe

Kwiecień w studiach ormiańskich od lat kojarzy się z jednym tematem – ludobójstwem Ormian w Turcji w 1915 roku. 24 kwietnia 2024 roku Koło Naukowe Praw Człowieka i Kryzysów Humanitarnych przy Wydziale Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego zorganizowało konferencję poświęconą temu tragicznemu wydarzeniu. W jej trakcie referaty wygłosili: Edita Gzoyan, p.o. dyrektora Muzeum-Instytutu Genocydu Ormian w Erywaniu, Nune Gevorgyan, Agnieszka Bieńczyk-Missala („Massacres against Armenians in Rafał Lemkin’s concept of genocide”), Harutyun Marutyan („Why the Holocaust is the part of universal memory, while the Armenian Genocid is not?”) i Dominika Maria Macios („Leopold Gaszczyk – Pole who saved Armenians”).

Uzupełnieniem konferencji na Uniwersytecie Warszawskim był wykład Lecha Nijakowskiego o socjologicznych studiach nad ludobójstwem, który miał miejsce 24 kwietnia w Domu Wschodnim Fundacji Ośrodka KARTA w Warszawie. Po wykładzie odbyła się dyskusja z udziałem Karine Arutyunovej i Ingi Nosikovej na temat zjawiska traumy transgeneracyjnej.

Również w kwietniu (25-26) Archiwum Akt Nowych zorganizowało w Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie konferencję pod tytułem „Archiwa kościołów i związków wyznaniowych w Polsce od roku 1918 do dnia dzisiejszego”. Podczas obrad Hanna Kopczyńska-Kłos z Fundacji Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich wygłosiła referat o archiwum tej instytucji, jego zasobie, historii i znaczeniu.

Z kolei 15-16 maja 2024 roku w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich we Wrocławiu odbyła się konferencja pod tytułem „Polskie muzealnictwo w okresie międzywojennym”, zorganizowana z okazji dwusetlecia powstania Muzeum Książąt Lubomirskich we Lwowie. W konferencji wziął udział Tomasz Krzyżowski z Ośrodka Badań nad Kulturą Ormiańską w Polsce, który wygłosił referat pt. „Koncepcja powstania Archidiecezjalnego Muzeum Ormiańskiego we Lwowie: stan i perspektywy badań”. Przewidziana jest publikacja pokonferencyjna.

„Archiwa rodzinne i społeczne” to idea przewodnia patronująca obradom VI Krajowego Sympozjum Archiwalnego, które odbywało się w Lublinie od 24 do 25 maja, a zostało zorganizowane przez Stowarzyszenie Archiwistów Polskich, wspólnie z Archiwum Państwowym w Lublinie. Wśród prelegentów z całej Polski wystąpiły też Hanna Kopczyńska-Kłos i Monika Agopsowicz

z prezentacją na temat historii, zadań i osiągnięć Archiwum Fundacji Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich.

Z kolei 13 września 2024 roku w renesansowym kasztelu w Szymbarku, stanowiącym oddział Muzeum Dwory Karwacjanów i Gładyszów w Gorlicach, miała miejsce konferencja poświęcona Teodorowi Axentowiczowi (1859-1938), wybitnemu artyście polskiemu pochodzenia ormiańskiego. Kilka miesięcy wcześniej, w marcu, otwarto w miejscu obrad konferencji pierwszą w Polsce stałą ekspozycję axentowiczowską, efekt przyjęcia spuścizny rodzinnej przez muzeum gorlickie. Z tej racji muzeum organizuje szereg wydarzeń o charakterze naukowym i popularyzatorskim. Wrześniowa konferencja naukowa, pod tytułem „Axentowicz. W 165. rocznicę urodzin artysty”, odbyła się w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa. Jej współorganizatorami były: Fundacja na rzecz Wspierania Studiów Armenistycznych im. Mesropa Masztoca i Ormiańskie Towarzystwo Kulturalne z Krakowa. Na konferencji zaprezentowano cztery referaty. Dwa dotyczyły kontekstu historycznego oraz rodowodu artysty, pozostałe omawiały jego działalność artystyczną oraz gorlicką kolekcję. Krzysztof Stopka (Uniwersytet Jagielloński) przedstawił kontekst historyczny rodowodu malarza – dzieje Ormian polskich. Andrzej Zięba (Uniwersytet Jagielloński) opowiedział o ormiańskiej rodzinie Axentowiczów. Urszula Kozakowska-Zaucha (Muzeum Narodowe w Krakowie) skupiła się na analizie portretów pędzla Teodora Axentowicza. Adrianna Napiórkowska-Bek, inwentaryzator Muzeum Dwory Karwacjanów i Gładyszów w Gorlicach, omówiła kolekcję dzieł sztuki, pamiątek i dokumentów pozyskanych do zbiorów tej placówki z prywatnego archiwum artysty pieczęlowicie przechowywanego do tej pory w Krakowie przez jego potomków, reprezentowanych na konferencji przez prawnuka Jana Kieniewicza. Konferencja zainaugurowała wieloletni projekt badawczy, mający na celu opracowanie dziedzictwa artystycznego i spuścizny rękopiśmiennej Teodora Axentowicza. Jego celem jest – jak stwierdziła dyrektor muzeum Katarzyna Szepieniec – „promowanie i upowszechnianie kolekcji o nadzwyczajnej wartości narodowej, historycznej i kulturowej dla polskiego społeczeństwa”.

16 września w budynku Starej Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego w ramach II Kongresu Badaczy Historii Polski, Litwy, Ukrainy i Białorusi, który w tym roku nosił tytuł „Wspólnota historyczna czterech narodów — dziedzictwo idei i przyszłe perspektywy”, profesor Krzysztof Stopka poprowadził panel pod tytułem „Ormianie w kulturze Rzeczypospolitej polsko-litewskiej: status i dziedzictwo”. Referaty wygłosili: Andrzej A. Zięba (Uniwersytet Jagielloński) – „Kształtowanie się swoistości kulturowej diaspory ormiańskiej na obszarze Rzeczypospolitej polsko-litewskiej i krajów sukcesyjnych od XIV do XX wieku”, Krzysztof Stopka (Uniwersytet Jagielloński) – „Nowy Aliszan: źródła do dziejów Ormian polskich od XIV do XVIII wieku”, Dzianis Lisejczykau (Fundacja Rozwoju i Wsparcia Studiów Ormiańskich „Aniw”, Հայաստանի Հանրապետության Գրականության Գիտությունների Գործակալություն)

հետազոտությունների զարգացման և աշակերտության հիմնադրամ «Անիվ», Erywań) – „*Приятели ваше милости, кафинъцы армяне: Ormianie w Wielkim Księstwie Litewskim w XVI wieku*”, Maksym Potapenko (Niżyński Uniwersytet Państwowy im. Mikołaja Gogola / Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя), Niżyn) – „Wspólnota ormiańska Mohylowa Podolskiego (XVII-XIX wiek)”.

Dziedzictwo kulturowe Kościoła katolickiego stało się tematem konferencji naukowej, która odbyła się w Tarnowie 16-18 września 2024 roku („Ogólnopolska Konferencja Naukowa poświęcona Zachowaniu Dziedzictwa Historycznego i Kulturalnego Kościoła”). Miejscem obrad było Wyższe Seminarium Duchowne. Wśród referatów, wygłoszonych przez konserwatorów zabytków, historyków i muzealników, znalazło się wystąpienie Ewy Soszko-Dziwisińskiej i Małgorzaty Podkańskiej na temat kolekcji szat liturgicznych w Skarbnicy Polskich Ormian, nad którą czuwa Fundacja Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich w Warszawie.

Bibliografia

- [Agopsowicz M.] mag., *O Ormianach na UW*, „Awedis”, 60, 2024, s. 3
 Fundacja Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich, *Aktualności*, [on-line:] <https://dziedzictwo.ormianie.pl/>
 Krzyżowski T., *Axentowicz. W 165. rocznicę urodzin artysty*, „Awedis”, 60, 2024, s. 12-13
 Międzynarodowy Kongres „*Historyczna Wspólnota Czterech Narodów – dziedzictwo idei i perspektywy na przyszłość*”, [on-line:] <https://studium.uw.edu.pl/event/miedzynarodowy-kongres-historyczna-wspolnota-czterech-narodow-dziedzictwo-idei-i-perspekt-ywy-na-przyszlosc/>

Hanna Kopczyńska-Kłos, *Armenian Subject Area Within Scientific Conferences in Poland in 2024*

Abstract, In 2024, several conferences, entirely or partially devoted to Armenian subject area, were organised in Poland. Two conferences, concerning the genocide of Armenians, took place in Warsaw – the first one at the University of Warsaw (participants: Edita Gzoyan, Nune Gevorgyan, Agnieszka Bieńczyk-Missala, Harutyun Marutyan, Dominika Maria Macios), the second one in the Eastern House of the Karta Center Foundation (Lech Nijakowski, Karine Arutyunova, Inga Nosikova). Subsequent four conferences concerned issues of archival science, museology, and historical documentation. They presented an Armenian strand in reference to the collections of the now-defunct Archdiocesan Armenian Museum in Lwów and the Foundation of Culture and Heritage of Polish Armenians in Warsaw: “Archives of churches and religious organisations in Poland from 1918 to the present times” in the Archives of Modern Records and the Institute of History of the Polish Academy of Sciences in Warsaw (Hanna Kopczyńska-Kłos); “Family and social archives” in Lublin, within VI Domestic Archival Symposium, organisers: Association of

Polish Archivists and State Archives in Lublin (Monika Agopsowicz, Hanna Kopyńska-Kłos); “Polish museology in the inter-war period” in Ossoliński National Institute in Wrocław (Tomasz Krzyżowski) and “National Scientific Conference devoted to Preservation of Historical and Cultural Heritage of the Church” in Tarnów (Ewa Soszko-Dziwińska, Małgorzata Podkańska). Two conferences concerned only Armenian content: “Axentowicz. On the 165th anniversary of the artist’s birth” in Symbark, within the European Heritage Days, organisers: Museum of the Manors of Karwacjan and Gładysz Families in Gorlice, Mesrop Mashtots Foundation in favour of Supporting Armenian Studies (Adrianna Napiórkowska-Bek, Urszula Kozakowska-Zaucha, Krzysztof Stopka, Andrzej A. Zięba) and “Armenians in the culture of the Polish–Lithuanian Commonwealth: status and heritage”, panel within II Congress of Researchers of the History of Poland, Lithuania, Ukraine and Belarus in Warsaw, organiser: Centre for Eastern Studies of the University of Warsaw (Krzysztof Stopka, Andrzej A. Zięba, Dzianis Lisecyhykau, Maksym Potapenko).

Keywords: Polish armenology, scientific conferences

Հանա Կոպչինսկա-Կլոս, Հայկական Թեմատիկան Լեհաստանի Գիտաժողովներին 2024 Թվականին

Համառոտագիր, 2024 թվականին Լեհաստանում տեղի ունեցան մի քանի գիտաժողովներ, որոնք ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն նվիրված էին հայկական թեմատիկային: Դրանցից երկուսը կազմակերպված էին Վարշավայում և նվիրված՝ Հայոց ցեղասպանության թեմային: Առաջինը՝ տեղի ունեցավ Վարշավայի համալսարանում (մասնակիցներ՝ Էդիտա Գզոյան, Նունե Գևորգյան, Ազնիեշկա Բինեշկ-Միսսալա, Հարություն Մարության, Դոմինիկա Մարիա Մաչիոս), երկրորդը՝ «Կարտա» կենտրոնի ֆոնդի արևելյան տանը (Լեխ Նիյակովսկի, Կարինե Արուտյունովա, Ինգա Նոսիկովա): Հաջորդ չորս գիտաժողովները անդրադառնում էին արխիվիստիկային, թանգարանագիտությանը և պատմական փաստաթղթերին, իսկ հայկական թեման դրանցում ներկայացված էր Լվովի՝ այլևս գոյություն չունեցող Արքեպիսկոպոսական թանգարանի և Վարշավայի Լեհահայերի Մշակույթի և Ժառանգության Հիմնադրամի հավաքածուների առնչությամբ: «Լեհաստանի եկեղեցիների և կրոնական միությունների արխիվները 1918 թվականից մինչև մեր օրերը» Նոր Ալտերի Արխիվում և Վարշավայի Լեհաստանի Գիտությունների ակադեմիայի Պատմության Ինստիտուտում (Հանա Կոպչինսկա-Կլոս); «Ընտանեկան և հասարակական արխիվներ» Լյուբլինում՝ 6-րդ Ազգային Արխիվային Միմպոգիումի շրջանակներում, կազմակերպիչներ՝ Լեհ արխիվագետների ասոցիացիան և Լյուբլինի պետական արխիվը (Մոնիկա Ագապսովիչ, Հանա Կոպչինսկա-Կլոս); «Լեհական թանգարանագիտությունը միջպատերազմյան ժամանակաշրջանում» Վրոցլավի Օսոլինսկիների անվ. Ազգային Ինստիտուտում (Տոմաշ Կշիժովսկի) և «Եկեղեցու պատմական և մշակութային ժառանգության պահպանմանը

նվիրում Համալեռական գիտաժողովը» Տառնովում (Եվա Սոշկո-Ջիվիշինսկա, Մալգոժատա Պոդկանսկա): Երկու գիտաժողովներն ունեին բացառապես հայկական բովանդակություն՝ «Աքսենտովիչ. Նկարչի ծննդյան 165-ամյակին» Շամբարկում, Եվրոպական Ժառանգության Օրերի շրջանակներում, կազմակերպիչներ՝ Կարվազյանների և Գաղիշների Կավածքներ թանգարան Գորլիցեում, Մեսրոպ Մաշտոցի անվ. Հայագիտական ուսումնասիրությունների աջակցության հիմնադրամը (Ադրիանա Նապիուրկովսկա-Բեկ, Ուրշուլա Կոզակովսկա-Չաուխա, Բշիշտոֆ Ստոպկա, Անդժեյ Ա. Ժիեմբա), և «Հայերը լեհիտվական Ռեչ Պոսպոլիտայայի մշակույթում՝ կարգավիճակը և ժառանգությունը», քննարկում Լեհաստանի, Լիտվայի, Ուկրաինայի և Բելառուսի Պատմությունը Հետազոտողների 2-րդ Համագումարի շրջանակներում, Վարշավա, կազմակերպիչները՝ Վարշավայի համալսարանի Արևելյան հետազոտությունների կենտրոն (Բշիշտոֆ Ստոպկա, Անդժեյ Ա. Ժիեմբա, Դզիանիս Լիսեյշիկաու, Մաքսիմ Պոտապենկո):

Բանալի բառեր. Լեհաստանի հայագիտություն, գիտաժողովներ: